

MEZEI RENÁTA

mezeireni99@gmail.com
hallgató (KRE BTK)

Capet Margit szerepe a Plantagenet udvarban

The role of Margaret of France in the Plantagenet court

ABSTRACT

Margaret of France (1158-1197) became queen of Hungary in 1186 as the wife of Béla III. Previously, she had been married to Henry the Young King (1155-1183), son of Henry II (1133-1189) king of England. This study examines her role in the Plantagenet court, using 12th- and 13th-century narrative sources. Their marriage in 1160 was arranged by Henry II, as this union was a strategic move to ease tensions between the Capetian and Plantagenet dynasties. Margaret's dowry, which included strategically important territories, made her a pivotal figure in this rivalry. The marriage lasted for nearly twenty-three years, and during this time, Margaret was raised in the Plantagenet court and was crowned queen of England in 1172. After becoming widowed in 1183, she returned to France, however, disputes over her dowry persisted. Three years later she left for Hungary to marry Béla III, and her decade-long reign left a significant cultural legacy.

KEYWORDS

Capetian–Plantagenet rivalry, marriage policy, diplomacy, 12th century, medieval marriage

DOI 10.14232/belv.2025.2.6

<https://doi.org/10.14232/belv.2025.2.6>

Cikkre való hivatkozás / How to cite this article:

Mezei Renáta (2025): Capet Margit szerepe a Plantagenet udvarban. *Belvedere Meridionale* vol. 37. no. 2. pp 85-100.

ISSN 1419-0222 (print)

ISSN 2064-5929 (online, pdf)

(Creative Commons) Nevezd meg! – Így add tovább! 4.0 (CC BY-SA 4.0)
(Creative Commons) Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0)
www.belvedere-meridionale.hu

A középkorban bevett szokásnak számított, hogy az uralkodók külföldi hercegnőket vettek feleségül, melyek következtében az országaik közötti dinasztikus kapcsolatok is szorosabbá váltak. Ezeknek a hercegnőknek az előélete sokszor nincs – részleteiben – megvizsgálva, pedig ezek az információk hasznosnak bizonyulhatnak arra vonatkozóan, hogy mi az, amit magukkal hoztak az új országukba és ezáltal milyen kulturális és politikai hatással bírtak környezetükre. 1186-ban III. Béla (1148–1196) magyar király feleségül vette II. Fülöp (1165–1223) francia király testvérét, Margitot (1158–1197), aki így tíz évig volt Magyarország királynéja. Margit személye és III. Bélával kötött házassága évtizedeken keresztül foglalkoztatta a magyar történetírást, ami természetesen a magyarországi éveire és az itt megmutatkozó hatásokra koncentrált.¹ Érdeemes ugyanakkor ezt a képet kiegészítenünk Margit első házasságának értékelésével, amely a kor nyugat-európai hatalmainak, az egyik legfontosabb és vele legígéretesebb konfliktusrendezési kísérlete volt. Akárcsak Béla, Margit is özvegyként kötött másodjára házasságot. Első férje II. Henrik (1133–1189) angol király legidősebb fia, Ifjú Henrik (1155–1183) volt. A francia hercegnő így már kiskorától kezdve a Plantagenet udvarban élt. 1160-ban kötött házasságuk egyrészt a két dinasztia (Plantagenet és Capeting) közötti viszony rendezését szolgálta, másrészt II. Henrik részéről egy ügyes politikai-taktikai lépést jelentett azzal, hogy a francia hercegnő hozománya révén stratégiaiul fontos területekhez jutott. Margit miután 1183-ban megözvegyült, visszatért a francia udvarba, de a hozománya körüli vita – mely állandó feszültséget okozott a Plantagenetek és a Capetingek között – tovább folytatódott. Írásom a 12. és 13. századi elbeszélő források alapján Capet Margitnak a Plantagenet udvarban betöltött szerepét vizsgálja 1186-ig. Ekkor maga mögött hagyva Párizst, kíséretével elindult Esztergom felé, hogy egy új házassággal Magyarország királynéja legyen.

HÁZASSÁG ÉS POLITIKA

Capet Margit 1158-ban született VII. Lajos francia király (1120–1180) és Kasztíliai Konstancia (1136–1160) első gyermekeként. Sorsáról igen korán döntöttek. 1158-ban II. Henrik hatalmas küldöttséget menesztett Párizsba, élén Becket Tamással, aki megegyezett a francia királlyal Margit és Ifjú Henrik házasságáról.² A kancellár látogatását követően II. Henrik is ellátogatott Párizsba, ahol a Mont-Saint-Michel-i apát, Torigni Robert szerint a francia királyi pár nagy tiszteletben fogadta őt, és a jelenlévőkkel együtt közösen ünnepelték meg a két király közötti békét.³ A kortársak tehát örömmel fogadták az eljegyzést. Ezt követően II. Henrik magával vitte

¹ Lásd: WERTNER 1892. 362–366.; KROPF 1900. 76–77.; FORSTER 1900. 33, 118–119, 349.; KARL 1910. 49–52.; GÁBRIEL 1944. 8–12.; MAKK 1993. 182.; GYÖRFFY 1970. 153–158., ZSOLDOS 2005. 176.; LASZLOVSKY 2008. 153–165.

² GOURDE 1943. 38–43.

³ „Exinde rex evocatus a rege Francorum, cum paucis venit Parisius, et inaestimabili honore a rege Ludovico et a Constancia regina et a proceribus regni exceptus est, gaudentibus Francis et de pace duorum regum et de adventu tanti hospitis tripudiantibus.” DELISLE 1872. 311–312.

a francia király lányát, akit Normandia *sénéchal*jára, Robert de Neufmarchéra bízott.⁴ Egyes vélekedések szerint Margit azért került Normandiába, mert VII. Lajos ragaszkodott ahhoz, hogy lánya ne a Plantagenet udvarban nevelkedjen.⁵ A *sénéchal* halálát követően azonban Margit valószínűleg mégis az angol király feleségének, Aquitániai Eleonórának a háztartásába került.⁶

1160 májusában – II. Henrik sikertelen Toulouse-i hadjáratát követően – az angol és a francia király békét kötöttek, valamint megegyeztek Margit hozományáról, melyet Gisors, Neaufles és Chateaufort-sur-Epte – a normandiai határvidéken található – várak jelentették. Az egyesség szerint a házasságra három évet kellett volna várniuk, mivel a gyerekek még nem érték el az ahhoz szükséges életkort.⁷ VII. Lajos előrelátóan kikötötte, hogy ha lánya időközben meghalna, a várak francia kézbe kerüljenek vissza.⁸ II. Henrik azonban türelmetlen volt, minél előbb birtokában akarta tudni az említett várakat.⁹ Sikertelenül próbált elérni III. Sándor pápánál, hogy engedélyezze a gyermekek egybekelését még mielőtt elérték volna a házassághoz szükséges életkort, ez azonban még a kortársakat is meglepte, nem mellesleg a kánonjogba is ütközött.¹⁰ II. Henrik ugyanakkor célt ért, mivel a diszpenzáció felülírta a két király korábbi egyességét, így a házasságkötésig nem kellett három évet várni.¹¹ Margit mindössze három-, Henrik pedig öt éves volt mikor összeadták őket. Hoveden Roger nem is mulasztja el megjegyezni rendhagyóan fiatal korukat, amikor úgy fogalmaz, hogy szinte még „a bölcsőben sírtak”.¹²

Nem az életkor lett volna azonban az egyedüli akadálya a gyermekek egybekelésének, hanem az is, hogy vérrokonság állt fel közöttük, amire hivatkozva néhány évvel korábban VII. Lajos és Aquitániai Eleonóra házassága – némileg szokatlan keretek között, Beaugencyban, egyházi megerősítéssel – véget ért.¹³ II. Henrik tarthatott attól, hogy a francia király ezt bármikor felhasználhatja a házasság érvénytelenítésére. Ugyanakkor a szorosabb rokonság nem volt ismeretlen a francia udvarban sem, ráadásul ez idő tájt hunyt el Lajos második felesége Kasztíliai Konstancia, és a király rövidesen feleségül vette Champagne-i Adélt, akivel szintén rokoni kapcsolatban állt, így II. Henriknek kevésbé kellett aggódnia, hogy a franciák királya vérrokonságra hivatkozva bármikor is útját állná a gyermekeik házasságának.¹⁴ Miután minden II. Henrik elképzelései szerint alakult, 1160. november 2-án Neufbourgon Ifjú Henrik és

⁴ Uo. 311–312.

⁵ TURNER 2011. 135–136.

⁶ STRICKLAND 2016. 27.

⁷ DELISLE 1872. 327.; A várak Vexin tartományban találhatók. Gisors nem csak stratégiai volt jelentős, hanem az ott található szimbolikus jelentőségű nagy szilfa miatt is, melynek lombkoronája alatt több alkalommal is egyességet kötöttek az angol és francia uralkodók. BARÁNY 2011. 57.; A házasság megkötésétől a várak védelmét három templomos lovagra – Robert de Pirou, Tostes de Saint Omer és Richard de Hatings – bízta. Hoveden szerint VII. Lajos dühében kitiltotta országából a három templomos lovagot, miután azok átadták a várakat II. Henriknek. RILEY 1853a. 257–258.

⁸ BOWIE 2014. 127.

⁹ WALSH – KENNEDY 2007. 99.

¹⁰ 1160-ban kettős pápaválasztás történt III. Sándor és IV. Viktor személyében. A diszpenzációért cserébe II. Henrik III. Sándort ismerte el. STRICKLAND 2016. 29.

¹¹ DIGGELMANN 2004. 958–959.

¹² RILEY 1853a. 258.

¹³ Habár 1149-ben III. Jenő pápa megtiltotta, hogy említésre kerüljön a vérrokonság, 1152-ben mégis elváltak a közöttük fennálló rokoni kapcsolatra hivatkozva. CHIBNALL 2002. 52.; RILEY 1853a. 254. Hat héttel a válás után Eleonóra hozzáment Plantagenet Henrikhez. DELISLE 1872. 259–260.

¹⁴ DIGGELMANN 2004. 957–962.

Margit összeházasodtak, a kijelölt várak pedig a Plantagenet uralkodóhoz kerültek. Ahogy fentebb jeleztem a házasság politikai rendezés eszköze is volt, II. Henrik megcélózta hogy visszaszerzi azokat a várakat, amelyek korábban Normandiához tartoztak, de a francia király elvette azokat apjától, Szép Geoffroy-tól.¹⁵ Az angol király Margitnak szánta Avranches városát, két várat 1000 fontot és 200 ún. *knights' fees*-t¹⁶, továbbá Angliában Lincoln városát, 1000 fontot és 300 *knights' fees*-t arra az esetre, ha özvegygé válna.¹⁷ VII. Lajos tehát igen korán döntött lánya sorsáról, Margit jövőjét illetően azonban évekkel később is rossz előérzete volt.¹⁸

KORONÁZÁSOK

Ifjú Henrik megkoronázása

Ifjú Henrik 1155. február 28-án született Londonban II. Henrik és Aquitániai Eleonóra második gyermekeként.¹⁹ Miután testvére Vilmos 1156-ban meghalt, ő lett a Plantagenet birodalom örököse.²⁰ Személyisége és tettei megosztónak számítottak nem csak a 12. században, de annak tűnhetnek napjainkban is. Bár fiatalon ígéretes jövő előtt állt, mégis a koronás Plantagenetek közül ő vált a legkevésbé ismertté. Kétségtelen azonban, hogy nagy reménység volt, akit kiskorától kezdve uralkodásra neveltek. 1160-ban azzal a céllal, kelt át a Csatornán, hogy hűségesküt tegyen VII. Lajos francia királynak Normandiáért, majd azt követően feleségül vehesse annak lányát.²¹ Tanítói között 1162-től rövid ideig ott volt Becket Tamás is, akire a herceg példaképként tekintett, akinek udvarában szembesült a pompával, a látványos költségekkel és a hatalmas kísérettel, ami mintául szolgált számára a későbbiekben.²²

II. Henrik már 1161-ben tervezte fiának a megkoronázását, számításait azonban hamarosan keresztülhúzta Canterbury és York rivalizálása, valamint Becket eltávolodása, ezért a koronázást el kellett halasztani.²³ Néhány évvel később aztán 1169-ben a montmiraili egyezmény ér-

¹⁵ RILEY 1853a. 257.; „*Henricus rex Anglorum cepit tria castella munitissima, scilicet Gisorz, Neaflam, Novum Castellum, sita super flumen Eptae, in confinio Normanniae et Franciae, quia pepigerant inter se ipse et rex Francorum, quatinus, into matrimonio filiorum suorum, rex Henricus haberet illas munitiones, quae ad ducatum Normanniae pertinent.*” DELISLE 1872. 329-330.; Mikor VII. Lajosnak el kellett ismernie Anjou grófját Normandia hercegének, Geoffroy átadta Gisors várát a francia királynak, „hogy cserébe ne ártson neki.” GÁLFFY 2020. 249.

¹⁶ Knight's fee: egységnyi földterület, melynek évi jövedelméből fel kellett állítani egy nehézpáncélos lovagot. BÁRÁNY 2011. 33-34.

¹⁷ STRICKLAND 2016. 26-27.

¹⁸ Erről tanúskodik Salisbury János 1164-ben írott levele, melyben beszámolt a közte és VII. Lajos között folytatott párbeszédéről Becket Tamásnak. Salibury a levélben beszámolt a francia király aggályairól Margit jövőjét illetően. Úgy vélte, hogy sok jó nem várhat lányára a Plantagenetek között. BARRAU 2006. 510-511.

¹⁹ DELISLE 1872. 291.

²⁰ Uo. 300.

²¹ Uo. 328-329.; TURNER 1988. 324.; Martin Aurell szerint ez a hűségeskü, majd maga a házasság, a Plantagenetek alárendeltségének elismerését jelentette. A normannokkal ellentétben, az Anjouk ugyanis nem vonakodtak tisztelni a francia király előtt. Ebből kifolyólag VII. Lajos halálát követően (1180) Capet Margit és testvére, Adél is II. Fülöp hűbérúri felsőbbrendűségét testesítették meg. AURELL 2004. 289.

²² Bővebben: STRICKLAND 2016. 34-40.

²³ 1162-ben azzal, hogy Canterbury érseki széke újra be lett töltve, Becket ragaszkodott ahhoz, hogy ő koronázza meg a herceget. Ezzel szemben az előző évben kapott pápai engedélyre hivatkozva York érseke is követelte a ceremónia levezénylését. Becket közben felhagyott korábbi életvitelével, kiesett a király kegyeiből és Franciaországba menekült. A koronázás emiatt évekre el lett halasztva. STRICKLAND 2016. 50-51.; Becket megváltozásáról lásd: GOURDE 1943. 46-49.

telmében II. Henrik felosztotta a birodalmat fiai között: a korona várományosaként Ifjú Henrik kapta Anjou, Normandiát és Angliát, Richárd az anyja örökségét, azaz Aquitániát, Geoffroy pedig Bretagne-t, végül pedig a még csecsemő János Mortagne grófságát.²⁴ Ekkorra II. Henrik számára már egyre sietősebbé vált fiának a megkoronázása,²⁵ így 1170. június 14-én „a pap-ság és a nép nagy örömeire királlyá koronáztatta” őt York érseke, Roger, közreműködésével a Westminsteri apátságban.²⁶ Tegyük hozzá, Ifjú Henrik volt az első – és utolsó – angol király a Normann-hódítástól számítva, akit még apja életében megkoronáztak.²⁷ A herceg megkoronázása közvetett módon hozzájárult Canterbury érsekének a halálához, ugyanis a száműzetésből visszatért Becket Tamás kiátkozta a szertartáson jelenlévő érseket és a püspököket. Ezt követően 1170. december 29-én négy lovag az érsek életére tört.²⁸

A királyi család tagjaként Margit bizonyára sok mindennek volt szem- és fültanúja. Torigni feljegyezte, hogy 1171-ben a fiatal hercegnő átkelt Normandiába, de azt nem részletezte, hogy ennek mi lehetett az oka.²⁹ Létezik olyan vélemény, mely szerint Margit látogatásának az volt a célja, hogy a francia király megbizonyosodjék arról, hogy a Plantageneteknek nem volt közük az érsek halálához.³⁰ Margit minden bizonnyal jó kapcsolatot ápolt az érsekkel, akit már kiskorára óta ismert. Ráadásul Margit apja, VII. Lajos mindvégig az érsek oldalán állt a II. Henrik és Becket közötti konfliktusban. A kancellár 1164 és 1170 között Franciaországban tartózkodott, főként Pontigny-ben és Sens-ben.³¹ Az jól ismert, hogy az érsek halálát követő években kibontakozó Becket kultusz Magyarországra is elért, melynek Margit úgy tűnik lelkes támogatója volt. Az 1180-as évek végén (ekkor Margit már Magyarország királynéja volt) elkezdődött ugyanis Esztergomban annak a társaskáptalannak az építése, amit Becket Tamás tiszteletére hoztak létre. A káptalan azon az előhegyen kapott helyet, melyet ma is Szent Tamás-hegységnek neveznek.³²

Margit megkoronázása

Az 1170. évi királykoronázási ceremónián nem került sor Margit megkoronázására, Torigni szerint egy meglepő „elcsúszás” miatt, ugyanis Margit habár átkelt Angliába, akkorra „a királyt már megkoronázták, a püspökök pedig elmentek” (*Nec tunc tamen fuit coronata, quia rex jam coronatus erat, et episcopi discesserant*).³³ Mintha a krónikás arra akart volna utalni, hogy Margit késve érkezett meg, a szertartás pedig már lezajlott. Margit jelenlétének a hiányára olyan magyarázat is szolgál, mely szerint Aquitániai Eleonóra volt az, aki II. Henrik parancsának eleget téve maga mellett tartotta őt Caenban, miközben a koronázási ceremónia javában zajlott

²⁴ DELISLE 1873. 326–327.; Az egyezmény egyrészt a Plantagenetek és a Capetingek közötti békét jelentette, másrészt a két király megegyezett Richárd, és Adél házasságáról. STRICKLAND 2016. 72.

²⁵ BARLOW 2014. 249.

²⁶ DELISLE 1873. 18.

²⁷ STRICKLAND 2007. 184.

²⁸ WARREN 1973. 507–509.

²⁹ DELISLE 1873. 29.

³⁰ STRICKLAND 2016. 109.

³¹ GYÖRFFY 1970. 155.

³² Uo. 156.

³³ DELISLE 1873. 19.

Londonban.³⁴ Ha ez valóban igaz, akkor Torigni erre szándékosan nem akarta felhívni a figyelmet, és ezért fogalmazott meglehetősen homályosan krónikájában. Mindenesetre nem lehet tudni, hogy a francia hercegnőt szándékosan zárták-e ki a ceremóniából, azért, hogy ezzel megsértésük a francia királyt, vagy valami egészen más lehet erre a magyarázat.³⁵ Martin Aurell úgy véli, hogy Margit távolléte egyrészt abból adódhatott, hogy korábban nem volt arra példa Angliában, hogy egy herceget még az apja életében királlyá koronázzanak. Másrészt pedig a II. Henrik és Becket Tamás közötti konfliktus is magyarázat lehet olyan értelemben, hogy a Plantagenet uralkodó így akarhatta rá venni VII. Lajost arra, hogy győzze meg az – ekkor Franciaországban tartózkodó – érseket, hogy térjen vissza Angliába.³⁶

Annak hallatán, hogy Margit nem lett megkoronázva a férjével együtt, VII. Lajos megszállta Normandiát, de II. Henriknek sikerült jobb belátásra bírnia őt, és megígérte neki, hogy újra megkoronáztatja Ifjú Henriket, ezúttal feleségével együtt.³⁷ A koronázásra 1172. augusztus végén került sor a Szent Swithin székesegyházban, Winchesterben. Ezt követően a királyi pár visszatért Normandiába.³⁸ A koronázás dátuma a krónikákban eltér, a szakirodalomban pedig arra is van példa, hogy a házasság időpontját is – tévesen – erre a dátumra helyezik. Hoveden szerint a koronázás a szeptemberi hónapot megelőző hatodik napon volt, ami augusztus 26-át jelenti.³⁹ Peterborough-i Benedek és Canterburyi Gervase augusztus 27-ére emlékezett, Wenderoveri Roger augusztus 20-át írt, míg Ralph de Diceto augusztus 21-ről tudósított.⁴⁰ Jelenleg a szakirodalom által elfogadott, hogy Margitot és férjét 1172. augusztus 27-én koronázták meg. Ez a koronázás az előzővel szemben (1170) – melyet teljes mértékben áthatott II. Henrik és Becket Tamás konfliktusa – sokkal békésebb körülmények között zajlott. Úgy tűnik a koronázás helyszíne is ki lett véve a korábbi viták logikája alól: valószínűleg azért választották inkább Winchestert – Westminster helyett – mert az nem Canterbury fennhatósága alá tartozott.⁴¹

AZ 1173-74-ES LÁZADÁS

A koronázás révén az ifjú király egy új szerepben találta magát az Anjou birodalomban, és valamilyen szinten próbálták is belevonni a birodalom irányításával kapcsolatos feladatokba; de valójában csak egy eszköz volt, névleges hatalommal a kezében.⁴²

Ifjú Henrik és fiatal felesége ugyanakkor hamar utat talált a rivális francia királyi udvarba. 1172 novemberében a királyi pár meglátogatta VII. Lajost, mert – Hoveden és Canterburyi

³⁴ KARL 1910. 50.

³⁵ TURNER 2011. 188.

³⁶ AURELL 2004. 131.

³⁷ RILEY 1853a. 326.

³⁸ Uo. 355.; „*Rex Henricus locutus est cum rege Francorum, et misit filium suum regem juniorem in Angliam, ut Margarita, filia regis Francorum, uxor ejus, consecraretur in reginam. Hanc inunxerunt ex consilio regis Francorum Rotrodus, archiepiscopus Rothomagensis, et Aegidius, episcopus Ebroicensis, et coronaverunt regem et uxorem ejus.*” DELISLE 1873. 33.

³⁹ RILEY 1853a. 355.

⁴⁰ STUBBS 1879. 237–238.; STUBBS 1867. 6.; GILES 1849. 22.; „*Rotro Rothomagensis archiepiscopus Margaritam filiam regis Francorum regina Angliae consecravat, et diadema regni capiti filii regis imposuit*”; STUBBS 1876. 272.

⁴¹ STRICKLAND 2016. 116.

⁴² WARREN 1973. 580.

Gervase szerint – a francia király találkozni akart rég nem látott lányával. A fiatal pár így néhány napot a francia király társaságában töltött. A két krónikás úgy vélte, hogy VII. Lajos ezt a találkozást arra használta, hogy lánya férjét II. Henrik ellen hangolja; azt tanácsolva Ifjú Henriknek, hogy kérje meg apját, hogy adja neki Angliát vagy Normandiát, hogy feleségével saját birtokukon éljenek.⁴³ Hoveden úgy vélte, hogy II. Henrik ráértett a francia király hátsó szándékára, ezért küldötteket menesztett fiáért és Margitért, hogy térjenek vissza Normandiába.⁴⁴

Az ezt követő két év több nehézséget is okozott az fiatal királyi pár számára. 1173-ban az ekkor 18 éves Henrik, már három éve Anglia felkent és megkoronázott királya volt, mégsem állt birtokában olyan terület, melyen feleségével külön le tudtak volna telepedni. A narratív források megjegyzik, hogy nem kapott kormányzati jogokat és saját apanázst sem, így anyagilag is függött apjától. Az udvartartásában is részben az apja által beültetett személyek szolgáltak, amelyből ráadásul Torigni szerint II. Henrik eltávolított néhány személyt, és ezzel végleg maga ellen fordította fiát.⁴⁵ Az egyre fokozódó feszültségek miatt 1173-ban Newburghi Vilmost idézve „gyűlöletes és nem helyénvaló törés állt be” közte és apja között.⁴⁶ Az ifjú király fellázadt apja ellen, ráadásul hatalmas támogatói bázist tudhatott maga mögött. Számíthatott anyja, valamint testvérei, Geoffroy és Richárd támogatására is. Szövetségesei között VII. Lajos mellett ott volt Fülöp, Flandria grófja, Leicester grófja, Chester grófja, Norfolk grófja, Ralph de Fougères, sőt még Vilmos skót király is a testvérével, Dáviddal. Ők, mindamellett, hogy szívesebben látták volna Henriket a trónon, mint apját, támogatásukkal természetesen saját érdekeiket is követték.⁴⁷ II. Henrik ugyan valamelyest igyekezett megbékíteni fiát, mindaz, amit felajánlott nem orvosolta annak sérelmeit.⁴⁸ Az uralkodó 1174 júliusában ráadásul magával vitte Margitot Angliába – elképzelhető, hogy így akarta fiát jobb belátásra bírni. Margit a többi fogollyal együtt a Devizes-kastélyba került.⁴⁹ Ifjú Henriknek legutóbb (és egyedül) monográfiát szentelt Matthew Strickland szerint a trónörökös óvatlanságát tükrözi az, hogy nem gondoskodott Margit biztonságba helyezéséről.⁵⁰ A politikatörténetből jól ismert, hogy II. Henriknek végül sikerült levernie a lázadást. A krónikákból nem derül ki pontosan, hogy mikor engedte szabadon Margitot, ugyanakkor mivel fiaival 1174. szeptember 30-án békét kötött,⁵¹ vélhetően legkésőbb eddig tarthatott menyének az őrizete is.

⁴³ RILEY 1853a. 361–362.; STUBBS 1879. 242.

⁴⁴ RILEY 1853a. 362.

⁴⁵ DELISLE 1873. 35–36.

⁴⁶ „*facta est execrabilis et foeda dissensio inter ipsum et filium eius Henricum tertium.*” WALSH – KENNEDY 2007. 116–117.

⁴⁷ Ifjú Henriknek a támogatói számára tett ígéreteiről lásd: RILEY 1853a. 367–368.

⁴⁸ Ifjú Henriknek felajánlotta Anglia uradalmi bevételének a felét, valamint négy kastélyt, vagy ha a fiú inkább Normandiában maradt volna, akkor az ottani bevételek egy részét és az összes föld bevételét, ami Henriknek Anjou grófjaként járt és ezen felül három kastélyt Normandiában, egyet pedig Anjouban, Maine-ben és Touraine-ben. Richárdnak Aquitánia bevételének egy részét adta volna négy kastéllyal, Geoffroy-nak pedig felajánlotta Conan grófjának a földjeit, amennyiben a pápa hozzájárul ahhoz, hogy feleségül vehesse annak lányát. RILEY 1853a. 373–374.

⁴⁹ GILES 1849. 28.; TURNER 2011. 231.

⁵⁰ STRICKLAND 2016. 132–133.

⁵¹ Montlouis-i béke: Richárd és Geoffroy visszatértek apjukhoz, a hűbéresek szabadon visszaállhattak a király szolgálatába és visszakapták minden tulajdonukat, melyek tizenöt nappal a lázadás előtt birtokukban állt. RILEY 1853a. 385–386.

A VEXIN-KÉRDÉS ÉS VILMOS

1174-et követően nagy kérdés, hogy miként alakult Margit helye az új otthonában, volt-e számára átjárás a francia és a Plantagenet udvar között és ezt miként kezelte II. Henrik. A krónikákban szinte alig van információ Margitra vonatkozóan 1174 és 1177 között. 1177-ben újra fellángolt az ellenségeskedés II. Henrik és VII. Lajos között. Margit hozományának a kérdése ismételtelen felmerült, mivel a Plantagenet uralkodó követelte magának Normandia és Île-de-France teljes határvidékén elhelyezkedő Vexint. Az Epte folyó által átszelt kis tartomány egyik fele Normandia-, másik fele Île-de-France részét képezte. Margit hozományát az eredeti megegyezés szerint a normann Vexin jelentette, most viszont II. Henrik a tartomány francia részére is igényt tartott. A feszültségeket tovább fokozta, hogy Margit elment Párizsba az apjához, amiről II. Henrik csak utólag szerzett tudomást. A nézeteltérés súlyát jól érzékelteti – Peterborough elbeszélése alapján – hogy amikor az angol király követei a francia királyhoz mentek, már nem csak a Vexint kérték VII. Lajostól, hanem azt is, hogy haladéktalanul küldje vissza lányát Normandiába.⁵² Margit ekkor várandós volt, II. Henrik pedig valószínűleg el akarta kerülni, hogy unokája francia kézben levő területen szülessen meg. Hoveden az egyedüli krónikás, aki tudósított Margit Párizsba meneteléről, de arra ő sem tért ki, hogy ennek mi volt az oka. Margit végül Párizsban szülte meg Ifjú Henrikkel egyetlen közös gyermekét, aki a Vilmos nevet kapta, de a csecsemő csupán három napig élt.⁵³ Ezt követően nem került sor hadakozásra, a két király 1177 szeptemberében Ivry-nél békét kötött, ami kettejük között az utolsó rendezést jelenti, ismerve, hogy kevesebb mint három évvel később VII. Lajos elhunyt.⁵⁴

A HÁZASSÁGTÖRÉS VÁDJA

Margit és Ifjú Henrik kapcsolatának egyik leghomályosabb pontja az állítólagos házasságtörés vádja, ami a királynét a kor egyik legismertebb tornabajnokával hozta kapcsolatba. 1170-től William Marshall volt Ifjú Henrik lovagi mestere, aki később hatalmas pályát futott be a Plantagenetek mellett,⁵⁵ neki köszönhetően a krónikás hagyomány szerint az ifjú király, „tisztletben, nemességben és megbecsülésben nőtt fel.”⁵⁶ A lázadás előestéjén ő volt az, aki lovaggá ütötte Henriket, és végig hűségesen harcolt mellette.⁵⁷ 1182-re viszont többen voltak irigyek

⁵² STUBBS 1867. 168–169.

⁵³ RILEY 1853a. 456.; STRICKLAND 2016. 236–237.

⁵⁴ A vita tárgyát Berry és Auvergne régiók jelentették, amelyekben a francia királyi hatalom a 12. századra megerősödött. Mivel a két régió szomszédos volt Aquitániával, II. Henrik tartott attól, hogy vazallusai átpártolnak majd francia királyhoz, ezért kieszközölt egy kölcsönös meg nem támadási egyezményt. Az 1177-es Ivry-i egyezményben a két király megállapodott, hogy elmennek a Szentföldre, hogy Richárd feleségül veszi VII. Lajos másik lányát, Alizt, valamint, hogy nem tartanak igényt egymás területeire. Az egyezmény nem vonatkozott Auvergne régióra, melynek hovatartozásáról tizenkét választott bíró döntött néhány héttel később. Döntésük alapján Clermont püspökségét leszámítva, Auvergne az aquitániai hercegek fennhatósága alá tartozott. WARREN 1973. 143–146.

⁵⁵ BRYANT 2016. 47.; Ő volt Pembroke első grófja, Leinster ura, és Földnélküli János halálát követően (1216) Anglia régense. WARREN 1973. 582.

⁵⁶ „And thanks to his guidance and instruction the Young King grew in honour, nobility and esteem; Prowess was his constant companion; and in view of his many virtues he was deemed the finest of all princes on earth, Christian and Saracen alike.” BRYANT 2016. 47.

⁵⁷ BRYANT 2016. 49.; Canterburyi Gervase szerint II. Henrik volt az, aki lovaggá ütötte ifjú Henriket a koronázás napján. A szakirodalomban az 1173-as időpont az inkább elfogadott. STUBBS 1879. 219.

a közöttük lévő szoros kapcsolatra, és miközben őket vertek közéjük, Margitot házasságtörés gyanújába keverték. Erről a *L'Histoire de Guillaume le Maréchal* tudósít. Az életrajz – ami a legkorábbi fennmaradt lovagról szóló biográfia – röviddel William Marshall halálát követően íródott 1120 körül. A mű jelentőségét növeli az is, hogy ez az első olyan életrajz, amelyet nem egyházi személy írt – és ami nem latinul, hanem franciául íródott –, szerzőjét azonban nem tudjuk azonosítani.⁵⁸ A névtelen szerző szerint Ifjú Henrik környezetében sokan voltak irigyek a Marshall kiváló teljesítményére és a kapcsolatára a fiatal királlyal, így szövetkeztek azért, hogy a lovagot eltávolítsák mellőle. Azt állították, hogy a Marshall kapcsolatba lépett Margittal, amit a herceg úgy tűnik nem hitt el, ugyanakkor a hír felbőszítette, így a lovagnak egy időre távoznia kellett az udvarból.⁵⁹ 1183-ban aztán Ifjú Henrik visszahívta mesterét, mert szüksége volt a segítségére apja és testvére ellen folytatott harcában, aki vissza is tért hozzá egy csapat flamand lovag élén.⁶⁰ Ez szintén azt bizonyíthatja, hogy Henrik nem hitt a szóbeszédnek; egy további megerősítő információ pedig, hogy halálos ágyán William Marshallnak adta át a keresztet, hogy menjen el helyette a Szentföldre.⁶¹

A 20. századi francia történész Georges Duby, aki egy egész monográfiát szentelt a befolyásos lovagnak, azt az álláspontot képviseli, mely szerint Margit és a Marshall között nem állt fenn intim kapcsolat, pusztán egy elfajult játékról van szó, melyben a feleség hűsége megkérdőjeleződött. Margit szemszögéből a történet nincs ismertetve. Duby fel is teszi a kérdést, hogy Margitot egyáltalán kihallgatták-e? A krónikákból nem kapunk választ.⁶²

AZ 1183-AS LÁZADÁS ÉS IFJÚ HENRIK HALÁLA

A nevezetes 1173-74-es lázadást követően II. Henriknek vissza kellett állítani a korábbi rendet Angliában és a kontinentális birtokokon. Hoveden és Torigni is beszámol arról, hogy Ifjú Henrik apjával tartott a béketárgyalásokra, a különböző gyűlésekre és találkozókra.⁶³ 1175 és 1176 között majdnem egy évet maradt Angliában, ahol a *L'Histoire de Guillaume le Maréchal* szerzője szerint Henrik valójában unatkozott, ezért 1176-ban apja engedélyével Margittal együtt visszatért Franciaországba.⁶⁴ Itt számos lovagi tornán vett részt, melyeken kíséretével igyekezett mindig jól teljesíteni. Mivel korábban az angol királyok nem vettek részt ilyen lovagi tornákon – melyek ráadásul Angliában be voltak tiltva, nehogy lázadás bontakozzék ki belőlük⁶⁵ – ő volt az, aki „újjaélesztette a lovagság szellemét, amely akkor végső hanyatlásban volt.”⁶⁶ Ennek valószínűleg köze lehetett ahhoz, hogy 1176 és 1179 között nem járt Angliában, míg ott jelentős reformok történtek az ország kormányzásában. Ralph de Diceto meg is jegyezte, hogy

⁵⁸ BRYANT 2016. 1.

⁵⁹ Uo. 81–85.

⁶⁰ STRICKLAND 2016. 303.

⁶¹ BRYANT 2016. 99.

⁶² DUBY 1984. 60–63.

⁶³ RILEY 1853a. 398–402, 406–407.; DELISLE 1873. 56–57.

⁶⁴ BRYANT 2016. 52–53.

⁶⁵ STRICKLAND 2016. 241.

⁶⁶ BRYANT 2016. 55.

az ifjú király ezt az időszakot versenyekkel és pazar kiadásokkal töltötte.⁶⁷ Ezzel szemben, ha Henriknek lehetősége lett volna ténylegesen is gyakorolni a hatalmat, vélhetőleg nem választott volna másik utat a hírnévszerzéshez.⁶⁸

1183-ra Ifjú Henrik elégedetlensége ismét lázadásba torkollott, ráadásul ezúttal sógora, II. Fülöp támogatását is élvezte. A lázadás hátterében az állt, hogy továbbra sem kapott saját birtokot, ahol saját udvart tarthatott volna és ahonnan fizethette volna lovagjait és szolgálait. Ifjú Henriknek tehát más elképzelései voltak a központi irányítással kapcsolatosan, ami teljesen újszerűnek látszott. Míg szülei a – német utazó királysággal sok tekintetben rokon – vándorló udvar gyakorlatának alkalmazásával irányították Angliát és a kontinentális birtokokat, addig az ifjú király az udvar rögzítését preferálta volna. Az ismételten felszínre kerülő nézeteltérést rövid időre sikerült békés úton rendezniük azzal a megállapodással, hogy II. Henrik napi száz anjou-i fontot fizetett neki, Margitnak pedig napi tízet- költségeik fedezésére. Ezen felül megegyeztek, hogy Henrik kifizeti száz lovagnak a szolgálatát fia háztartásában.⁶⁹ Az arányokat tekintve ez azt jelenti, hogy Margit tized annyi pénzt kapott, mint férje, így kiadásai nem halad(hat)ták meg férje kiadásainak a tíz százalékát. Ez a megoldás azonban hosszútávon továbbra sem orvosolta Ifjú Henrik elégedetlenségét arra vonatkozóan, hogy saját birtokokat és tényleges hatalmat kapjon – ami tíz évvel korábban is felkelésbe torkollott.

Hoveden krónikája alapján a lázadás kitörésének másik oka az volt, hogy az ifjú király beavatkozott Richárd aquitániai ügyeibe, mert a bárók elégedetlenek voltak vele, és abban bíztak, hogy Henrik jobban helytáll majd, mint öccse.⁷⁰ Ekkor azonban II. Henrik, hogy úrrá legyen a viszályon, bekapcsolódott fiai harcába. Az ifjú királynak az 1183-as háborúban is nagy támogatói köre volt, ráadásul a seregébe brabanti zsoldosokat is felfogadott, amivel kivívta magának a krónikások ellenszenvét.⁷¹ Őket ugyanis természetesen fizetni kellett, erre azonban nem feltétlenül volt fedezet, amit súlyosbított, hogy pénz hiányában több templomot is kifosztott azért, hogy zsoldosait végül fizetni tudja.⁷² A lázadás kitörésekor – a korábbiakból tanulva – Ifjú Henrik már gondoskodott arról, hogy feleségét a francia udvarba küldje, így biztonságban tudva őt.⁷³ A harcok közepette az ifjú király azonban megbetegedett, és 1183. június 11-én a Limoges közeli Martelben meghalt.⁷⁴ Halála után személye körül a történetek ellenére rövid ideig egyfajta szentkultusz bontakozott ki.⁷⁵

A VEXIN-KÉRDÉS RENDEZÉSE

Ifjú Henrik halálát követően II. Fülöp értelmezése szerint a helyzet alapvetően változott meg és ennek következtében visszakövetelte a Vexint az ott található várakkal együtt,

⁶⁷ WARREN 1973. 582.

⁶⁸ OKSANEN 2012. 131.

⁶⁹ RILEY 1853b. 14.

⁷⁰ Uo. 20.; BRYANT 2016. 93–94.

⁷¹ Az 1179-es Lateráni zsinaton ugyanis kimondták, hogy az egyház kiközösíti azokat, akik felfogadják, vagy bátorítják őket, az ifjú király ezzel tehát megszegte a kánonjogot. RILEY 1853a. 502–504.; STRICKLAND 2016. 287–289.

⁷² RILEY 1853b. 25–26.; STRICKLAND 2016. 302.

⁷³ RILEY 1853b. 22.

⁷⁴ RILEY 1853b. 26.

⁷⁵ Lásd: STEVENSON 1875. 267–268.

melyek, Margit hozományaként kerültek a Plantagenetekhez. II. Henrik és II. Fülöp először 1183-ban tanácskoztak a hozományról. Fülöp ezúttal nem csak a Vexinre tartott igényt, hanem azokra a juttatásokra is, melyek meg lettek ígérve Margitnak abban az esetben, ha özvegygé válna. Mivel II. Henrik saját örökségeként tekintett a tartományra, és azon belül is főként Gisors-ra, így természetesen semmit nem akart visszaadni a francia királynak. Megállapodtak, hogy II. Henriknek és örököseinek évi 1 750 anjoui fontot – mely a régióban a korszak egyik legismertebb ezüstpénzének számított – kell fizetniük Margitnak, egészen élete végéig. Cserébe mindaz, ami korábban az özvegy hozományát jelentette, inentől testvére, Adél (a krónikákban gyakran Aliznak nevezik) hozományának lett része, amennyiben II. Henrik valamelyik fia feleségül veszi őt.⁷⁶ Úgy tűnik II. Henrik nem tett eleget az egyezségben foglaltaknak, ugyanis egy, a Diceto krónikájában idézett levél szerint 1184-ben III. Lucius pápa felszólította az angol királyt, hogy az egyezségben vállalt összeget fizesse meg Margitnak.⁷⁷

1186. március 11-én, a második találkozó alkalmával Gisors-nál az angol és a francia király újra megegyeztek, hogy a Vexin Plantagenet kézen maradhat amennyiben II. Henrik fia, Richárd, feleségül veszi a francia király másik testvérét, Adélt. Fülöp és Margit tehát végleg lemondtak azokról a juttatásokról, melyek özvegyként Margitot illették volna, valamint a Vexin is Plantagenet hűbértartomány maradt, de cserébe II. Henriknek immáron évi 2 700 anjou-i fontot kellett fizetnie az özvegy királynénak élete végéig. II. Fülöp ígéretet tett továbbá arra, hogy nem fogja többé a Vexin-kérdést háborgatni.⁷⁸ Az egyezmény egy átirata szerint a 2 700 anjou-i fontot évente két részletben: a húsvétot követő negyedik vasárnapon, és a rákövetkező év január 1-én kellett megfizetni. Az egyezség Margit élete végéig szólt és az összegeket a Templomos Lovagrenden és az Ispótyalos Renden keresztül kellett eljuttatni Angliából Párizsba.⁷⁹ Ralph de Diceto-tól tudjuk azt, hogy az 1186-os találkozón Margit is részt vett.⁸⁰ Azok a juttatások, melyek a *dotalitium* értelmében házasságkötéskor Margitnak meg lettek ígérve – azaz Lincoln és Avranches városa, két vár és a pénzbeli a járandóság – nem lettek átadva Margitnak, arra hivatkozva, hogy azok már Aquitániai Eleonórát illetik.⁸¹ Nem ez volt az utolsó alkalom, hogy Margit pénzre cserélte a hozományát. Miután 1196-ban meghalt III. Béla, Margit megegyezett mostohafiával, Imrével, hogy egy

⁷⁶ RILEY 1853b. 28.; STUBBS 1867. 306.

⁷⁷ „[...] *Hinc est quod tuae celsitudinis pietatem praesentibus duximus litteris ammonendam, ut amorem Dei aute oculos cordis tui salubri consideratione proponens, et amorem piae recordationis Ludovici regis Francorum ad mentem revocans et reducens, bonum quoque tranquillitatis et pacis quae inter te et karissimum in Christo filium nostrum illustrem Francorum regem communiter desideratur attendens, circa statum in Christo karissimae nostrae Margariae reginae, relictas videlicet bonae memoriae Henrici filii tui, piam habeas providentiam et eantelam, ut in dote sua et donatione propter nuptias ita cum ea componas, quod ei et hiis qui pro ea sunt, murmurandi vel conquerendi materiam non relinuas, nec tu ipse propter hoc apud Patrem orphanorum et Iudicem viduarum districtioris iudicii sententiam portimescas. Quia igitur ad instantiam quorundam amicorum suorum super certa pecuniae quantitate ei satisfacere decrevist, rogamus excellentiam tuam, et exhortamus in Domino, atque in peccatorum tuorum remissionem injungimus, quatinus ei ad interventionem nostram pro pacis caritatisque custodia summam congruam...*” STUBBS 1876. 30–31.

⁷⁸ STUBBS 1867. 343–344.

⁷⁹ Az egyezmény átiratát lásd: ROUND 1899. 382–383.

⁸⁰ STUBBS 1876. 40.

⁸¹ 1179-ben Eleonórának hivatalosan is át kellett adnia Aquitánia hercegséget Richárdnak, amiért cserébe II. Henrik átruházta feleségére azokat a járadékokat, melyek eredetileg Margitot illették volna. BOWIE 2014. 129.; TURNER 2011. 240–241.

hatalmas összegért cserébe kiváltja hozományát. Az özvegy királyné az így kapott pénzszeget arra használta fel, hogy ellátogasson a Szentföldre.⁸²

1187 elején az angol és a francia király ismét találkozottak, mivel úgy tűnik II. Henrik továbbra sem volt hajlandó Margitnak a megegyezés szerint fizetni, ezért Fülöp ismételtén kérte vissza a hozományt.⁸³ Talán Henrik úgy vélte, hogy az új házasság miatt, az évi 2700 anjou-i font nem jár Margitnak. A találkozón a két király nem tudott egyességre jutni, később pedig inkább a keresztes hadjáratra való felkészülés foglalkoztatta őket, így Margitnak semmi nem jutott abból, ami Ifjú Henrikkel való házassága révén megillette volna.⁸⁴ Bármennyire is szerette volna, II. Fülöp nem tudta elérni, hogy Richárd feleségül vegye Adélt. A Szentföldre tartva a két király 1190. márciusában Messinában egyezséget kötöttek. 10 000 fontért cserébe Fülöp nem csak Richárd és Adél között létrejövő házasságról mondott le, hanem letett a Vexin visszaköveteléséről is, ami így Plantagenet kézen maradt.⁸⁵

AZ ÚJ HÁZASSÁG

Három évvel azt követően, hogy Ifjú Henrik elhunyt, Margit újra férjhez ment. Második férje, Magyarország királya, III. Béla az Árpád-kor nagy formátumú uralkodója volt. Rigord tudósítása alapján Béla miután megtudta, hogy Margit megözvegyült, szeretett volna házasságra lépni vele. A krónikás szerint a magyar király választása azért esett Margitra, mert az bölcs és vallásos királyné hírében állt (*pro sapientia et religione ipsius regine*). Ennek okán követek érkeztek Magyarországról Párizsba, hogy megkérjék Margit kezét II. Fülöptől. A krónikás tudósítása alapján a francia király szívélyesen fogadta III. Béla házassági ajánlatát. A király és tanácsadói hozzájárulásukat adták a frigyhez, és „a követek a királynéval együtt örömmel tértek vissza Magyarországra.” (*nuntii cum regina gaudentes in Ungariam redierunt*).⁸⁶

Máshogyan tudósít Canterburyi Gervase, aki szerint II. Henrik volt az, aki előállt a házasság ötletével azért, hogy az új házasság miatt Margit adja fel a hozományát, és „a távoli részekben” (*in remotis partibus*) egy másik férfi mellett leljen boldogságra.⁸⁷ A krónikás nézőpontja valóban elgondolkodtató, hiszen ahogyan azt fentebb láthattuk, II. Henrik kezén maradt minden vár és minden pénzbeli járandóság, ami II. Fülöpöt és Margitot illette volna. Peterborough-i Benedek tudósítása gyakorlatilag megegyezik Rigordéval; annyiban tér el csupán, hogy ő az előzményekről is beszél. Szerinte III. Béla eredeti szándéka az volt, hogy II. Henrik unokáját, Matildát, vegye feleségül. Csakhogy „Anglia királya szokása szerint napról napra halogatta a válaszádat”, ezért Béla követeket küldött II. Fülöphöz, beleegyezését kérve, hogy feleségül vehesse Margitot, aki áldását is adta az új házasságra.⁸⁸

⁸² LATRIE 1871. 302.

⁸³ DELABORDE 1882. 77; STUBBS 1879. 346.

⁸⁴ KARL 1910. 51–52.; Hoveden szerint Fülöp túlzott követelései miatt nem tudtak megegyezni. RILEY 1853b. 63.

⁸⁵ LUARD 1874. 364.; STUBBS 1876. 86.

⁸⁶ DELABORDE 1882. 66–67.

⁸⁷ STUBBS 1879. 336–337.

⁸⁸ „Et cum dominus rex Angliae, ut mos suus erat, praedictis nunciis regis Hungariae responsum dare differret de die in diem.” STUBBS 1867. 346.

Az Árpád-kor politikatörténetből jól ismert, hogy III. Béla 1184-ben megözvegyült, és új feleséget keresett. A magyar király tanácsadói számításba vették, II. Izsák bizánci császár egyik rokonát, Theodórat is, akit végül Béla nem tudott elvenni, mert a feleségjelölt apáca volt, és elhatározásában hajlíthatatlan maradt.⁸⁹ Ezt követően jött számításba II. Henrik unokája, Matilda, viszont az angol király válaszában a hiányában a magyar követek a francia udvarba mentek.⁹⁰ A lánykérést még a későbbi, neves krónikában a *Grandes Chroniques de France*-ban is ábrázolták.⁹¹ Margit 1186. augusztus 24-én nagy kísérettel hagyta el Párizst, hogy feleségül mehessen a magyarok királyához.⁹² Rigord krónikájából tudhatjuk, hogy Franciaországból való távozása előtt a hercegnő még részt vett egykori sógora, Geoffroy temetésén,⁹³ valamint misealapítványt tett a Rouen-i székesegyházban elhunyt férje, Ifjú Henrik, emlékére, amivel kapcsolatban kiemelendő, hogy erre 300 márkát szánt abból a pénzből, amelyet III. Bélától várt.⁹⁴ Margit és Béla házassága tehát a hozomány kérdésére vonatkozóan megoldást jelentett II. Henrik számára, az ötlet azonban nem tőle származott, hanem a magyar udvarból.

Capet Margit és III. Béla 10 évig voltak házasok, közös gyerekeik nem születtek. A magyar király 1196-ban halt meg. Röviddel ezután Margit, ismételten kiváltotta hozományát és az így szerzett összegből 1197-ben a Szentföldre zárandokolt, melyről Ernoul – Türoszi Vilmos krónikájának a folytatója – tudósít. Margit lovagjai kíséretében és németek társaságában jutott el Türoszba, ahol a krónikás szerint az özvegy királynét meleg fogadtatásban részesítette unokaöccse, Champagne-i Henrik, aki ekkor Jeruzsálem (már csak névleges) királya volt. Margit Türoszba érkezését követően nyolc nappal megbetegedett és elhunyt. Az egykori angol-, majd magyar királynét unokaöccse temettette el Türoszban.⁹⁵

BIBLIOGRÁFIA

Források:

BRYANT, NIGEL (transl.) (2016): *The history of William Marshall*. Woodbridge, The Boydell Press.

CHIBNALL, MARJORIE (ed.) (2002): *The Historia Pontificalis of John Salisbury*. Oxford, Clarendon Press.

⁸⁹ LASZLOVSZKY 2008. 155.

⁹⁰ Egyes vélekedések szerint erre az alkalomra készülhetett az a királyi jövedelemjegyzék, amely másolat formájában maradt fenn, és jelenleg a Francia Nemzeti Könyvtárban őrznek. (BNF Latin 6238, fól.20. Gallica. <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b52506034f/f53.item>. Hozzáférés: 2025.01.18).; Mások ezzel szemben úgy gondolják, hogy a jövedelemjegyzék III. Béla fia, Imre, házasságához készült. Bővebben: BARTA – BARTA 1993. 413–448.

⁹¹ Royal 16 G. VI, f.341. British Library. <https://imagesonline.bl.uk/asset/176983/>. Hozzáférés: 2025.01.22. 17:38.

⁹² „Margarita, soror Philippi regis Francorum, relicta bonae memorie regis Anglorum Henrici filii Henrici regis Anglorum, in comitatu magno recessit Parisius viii kalendas Septembris. Quam Bela Dalmatife, Croatige, Ramm-seque rex suscepturus est in uxorem.” STUBBS 1876. 41.

⁹³ DELABORDE 1882. 69.; Geoffroy 1158-ban született II. Henrik és Aquitániai Eleonóra ötödik gyermekeként. Miután feleségül vette Bretagne hercegének, IV. Conannak a lányát, Konstanciát, a hercegség Plantagenet kézre került. DELISLE 1872. 312, 361.; Geoffroy halálakor Konstancia várandós volt. Egyetlen gyermekük, Artúr, 1186-ban született. RILEY 1853b. 62.

⁹⁴ Az oklevél nem maradt fenn eredetiben. Tartalmáról bővebben lásd: FORSTER 1900. 352.; KROPF 1900. 77.

⁹⁵ LATRIE 1871. 302.

- DELABORDE, FRANÇOIS (ed.) (1882): *Oeuvres de Rigord et de Guillaume le Breton*. Vol.I. Paris, Librairie Renouard.
- DELISLE, LÉOPOLD (ed.) (1872): *Chronique de Robert de Torigni*. Vol.I. Rouen, A. Le Brument.
- DELISLE, LÉOPOLD (ed.) (1873): *Chronique de Robert de Torigni*. Vol.II. Rouen, A. Le Brument.
- GILES, JOHN ALLEN (1849): *Roger of Wendover's Flowers of History, Comprising the history of England from the descent of the Saxons to A.D. 1235; formerly ascribed to Matthew Paris*. Vol. II. London, Henry G. Bohn.
- GOURDE, LEO T. (1943): *An Annotated Translation of the Life of St. Thomas Becket by William Fitzstephen*, Chicago, Loyola University Press.
- MAS LATRIE, LOUIS (ed) (1871): *Chronique d'Ernoul et de Bernard le Trésorier*. Paris, Jules Renouard.
- LUARD, HENRY RICHARD (ed.) (1874): *Matthæi Parisiensis, monachi Sancti Albani, Chronica majora*. Vol. II. London, Longman & Co.
- RILEY, HENRY THOMAS (ed.) (1853a): *The Annals of Roger de Hoveden: The History of England and of other countries of Europe from AD. 732 to AD. 1180*. Vol. I. London, H.G. Bohn.
- RILEY, HENRY THOMAS (ed.) (1853b): *The Annals of Roger de Hoveden: The History of England and of other countries of Europe from AD. 1180 to AD. 1201*. Vol. II. London, H.G. Bohn.
- ROUND, J. HORACE (ed.) (1899): *Calendar of documents preserved in France, Illustrative of the history of Great Britain and Ireland*. Vol.I. London, Eyre and Spottiswoode.
- Royal 16 G. VI, f.341. British Library. <https://imagesonline.bl.uk/asset/176983/>. Hozzéférés: 2025.01.22. 17:38.
- STEVENSON, JOSEPHUS (ed.) (1875): *Thomas Angellus: De morte et sepultura Henrici Regis Angliae Junioris*. In *Radulphi de Coggeshall: Chronicon Anglicanum*. London, Longman&Co.
- STUBBS, WILLIAM (ed.) (1867): *Benedict of Peterborough: The chronicle of the reigns of Henry II. and Richard I. A.D 1169–1192*. Vol. I. London, Longman.
- STUBBS, WILLIAM (ed.) (1876): *Radulfi de Diceto Decani Lundoniensis: Opera Historica*. Vol. II. London, Longman & Truebner.
- STUBBS, WILLIAM (ed.) (1879): *The Historical works of Gervase of Canterbury*. Vol. I. London, Longman & Co.
- WALSH, PETER GERARD – KENNEDY, M. J. (ed.) (2007): *William of Newburgh: The History of English Affairs*. Vol.II. Oxford, Aris & Phillips.
- Szakirodalom:*
- AURELL, MARTIN (2004): *L'Empire des Plantagenet 1154–1224*. Paris, Perrin.
- BARLOW, FRANK (2014): *The Feudal Kingdom of England: 1042–1216*. Abingdon, New York, Routledge.

BARRAU, JULIE (2006): Jean de Salisbury, intermédiaire entre Thomas Becket et la cour capétienne? In Martin Aurell, Noël-Yves Tonnerre (ed): *Plantagenêt et Capétien confrontations et héritages*. Turnhout, Brepols.

BÁRÁNY ATTILA (2011): *A Normann hódítástól a Magna Cartáig*. Máriabesnyő, Attraktor.

BOWIE, COLETTE (2014): *The Daughters of Henry II. and Eleanor of Aquitaine*. Turnhout, Brepols.

DIGGELMANN, LINDSAY (2004): Marriage as Tactical Response: Henry II and the Royal Wedding of 1160. *The English Historical Review* vol. 119. nr. 483. 954–964. <https://doi.org/10.1093/ehr/119.483.954>

DUBY, GEORGES (1984): *Guillaume de Maréchal ou le meilleur chevalier du monde*. Paris, Fayard.

FORSTER GYULA (szerk.) (1900): *III. Béla magyar király emlékezete*. Budapest, Hornyánszky Viktor Császári és Királyi Udvari Könyvnyomdája.

GÁBRIEL ASZTRIK (1944): *Magyar-francia királyi udvar középkori kapcsolatai*. Pécs, Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda.

GÁLFFY LÁSZLÓ (2020): *Anjou és grófjai*. Budapest, L'Harmattan.

GYÖRFFY GYÖRGY (1970): Becket Tamás és Magyarország. *Filológiai közlöny* XVI. 153–163.

KARL LAJOS (1910): Margit királyné, III. Béla király neje. *Századok* 44. évf. 1.sz. 49–52.

KROPF LAJOS (1900): Margit királyné, III. Béla neje. *Századok* 34. évf. 1. sz. 76–77.

LASZLOVSZKY JÓZSEF (2008): Angol-magyar kapcsolatok a 12. század második felében. In Bárány Attila – Laszlovszky József – Papp, Zsuzsanna: *Angol-magyar kapcsolatok a középkorban*. Máriabesnyő, Attraktor.

MAKK FERENC (1993): *Magyar külpolitika (896–1196)*. Szeged, Szegedi Középkorász Műhely.

OKSANEN, ELJAS (2012): *Flanders and the Anglo-Norman World 1066–1216*. New York, Cambridge, University Press.

STRICKLAND, MATTHEW (2007): On the Instruction of a Prince: The Upbringing of Henry, the Young King. In Harper Bill, Christopher – Vincent, Nicholas (ed.): *Henry II. New Interpretations*. Woodbridge, The Boydell Press.

STRICKLAND, MATTHEW (2016): *Henry the Young King, 1155–1183*. New Heaven, Yale University Press.

TURNER, RALPH (1988): Eleanor of Aquitaine and her children: an inquiry into medieval family attachment. *Journal of Medieval History* vol. XIV. nr.4. 321–335. [https://doi.org/10.1016/0304-4181\(88\)90031-0](https://doi.org/10.1016/0304-4181(88)90031-0)

TURNER, RALPH (2009): *Eleanor of Aquitaine: Queen of France, Queen of England*. New Heaven, Yale University Press.

WARREN, WILFRED LEWIS (1973): *Henry II*. London, Eyre Methuen.

WERTNER MÓR (1892): *Az Árpádok családi története*. Nagybecskerek, Pleitz Fer. Pál könyvnyomdája.

ZSOLDOS ATTILA (2005): *Az Árpádok és asszonyaik: A királynéi intézmény az Árpádok korában*. Budapest, MTA Történettudományi Intézet.